

A Sandi Vilmos erdeje

Fotos-Martonos fölött, a Fotosi Avas nevű erdőrészen – a Bodoki hegység déli nyúlványán – három asszonyoság két-két púpozott vödör eperrel cipekedett az erdei legelőn át a falu irányába. A vödörök eperrel és nem szamóccával voltak tele. Kerti eperrel, ahogyan Háromszéken mondják, mert mifelénk a szamóca szó nem használatos, ezt „erdei eper” néven különböztetik meg a kerti eperőtől.

A Kárpátokban már egy hete zuhogott az eső. Én gombászni merészkedtem ki a Bodoki hegység derekához, az eredeti elképzelés szerint a Tikos oldalát, a Hegyeshegy, a Laposbérc erdeit, a Tekerőpuszta legelőit fésültem volna végig, de a legelőkön elázott és elmosott utakon mindegyre megpördült a kocsis kereke, és hiába van első tengelymeghajtású Daciám, az sem tudja kikaparni a csúszós agyagon a vízmosásokból a sárba-latyakba ragadt kocsit.

Megadtam magamat. Megálltam a Fotosi Avas sarkánál, ott, ahol két méter magas, függőlegesen állított gallyakból dróthuzalok közé font dorong- és ágkerítés határolt be egy darab erdőt. A példászerűen gondozott fiatal csemetést mindig megsodáltam, mikor erre jártam, de, főleg a csemetesorok közé ültetett, köztes természetű, haragoszöld levélzetű epersorokat vettem szemügyre, mert ezt itt, a vad erdők eme megszelídített darabján megművelni, vaddisznók, tolvajlásra hajlamos emberek ellen megvédeni nem lehet éppen leányálom. Van is a bekerített erdőrész szélén egy öreg nyírfa, amelynek lombzata közé a fára szegzett létrafogak vezetnek a korona első elágazásáig. Ez a figyelő fa, a lármafa. Vaddisznó, s az ilyen tulajdonságokkal megvert ember ellen.

Fogtam a gombászó kosarat, a kerítés külső oldalánál haladva leereszkedtem a hegyoldalra. Az erdőszéli nyírfa alatt két gyönyörű piruló galócát találtam. Biztató jel: benn a ligetes részeken bizonyára találok sárga róka-gombát, keserűgomba is kell legyen, és hátha-hátha a vargánya barnája is mutatkozik már a moha zöldjében vagy emellett.

Csalódtam. Ezt az erdőrészt a juhokkal járatták – legeltetik –, itt nincs amit keresnem. Pillanatok alatt haragos felhők gomolyogtak fölöttem, súlyos esőcseppek is kopolni kezdték a vászonkalap karimáját. Visszaindultam az elhagyott kocsihoz.

Ott találtam az epres asszonyokra.

Kérdeztem is őket, csak hogy mondjak valamit: befejezték a szüretelést? Bólintottak, az üres kosaramra pillantva mondták, hogy ha vásárolni akarok, ott van még a gazda az epreskertben, s 150 ezer lejért ad egy vödör epret.

Érdekelt az ügy. A dorongkerítésen megkerestem a nyílást, ahol az utánfutós kistraktor befért a csemetés-epresbe. Milyen helyes kisép, első-hátsó meghajtású, mélyen rovátkolt gumiabroncsa nem csúszkál, mint az én flassterre gyártott kocsim kereke. Még az is átvillant rajtam, hogy ha az erdei út, s a legelők csúszdáin beragadok, vagy „félre lépek”, ez a masina rajtam is segíthet. Az epervásár lebonyolítása után a kistraktor előtt indulok haza – döntöttem –, s ha netán-tán elakadnék valahol, becsúsznék valahova, nem kell az eszteniük lovai, s gazdáik felé kacintgatnom, hogy húzzanak ki valamelyik kátyúból.

Az eperrel tele vödörregeteg körül két férfi sürgölődött. A nejlonnal lekötött vödöröket szorosan egymás mellé illesztve rakták fel a raktérre. Köszönés után mondtam, hogy mit akarok. Egy vödör epret.

A gazda bólintott a vásárlási szándékomra, és elkezdte ócsárolni az eprét. A sok eső tönkretette, rohadt is van benne, nem elég édes, értékesíteni sem tudja, ezért berohasztja az egész mennyiséget cefrének, bár a cukortartalma sem valami nagy, de nincs mit tennie. Nézzem végig a vödöröket, válasszak magamnak olyant, amilyent akarok, de ismét figyelmeztetett a rossz vásárra.

A saját portékáját becsmérlő székely embert akár egy másik kontinensen is

felismerném. Mondtam neki, hogy válasszanak ők, én, amennyire kétbalkézes vagyok, úgysis a leggyengébb gyümölcsöt választanám. Nem volt ebben semmi magamat kellettő szándék, rég tapasztaltam a piacokon gyümölcs, dinnyevásárlás közben, hogy ha a portéka gazdáját megkéred, hogy ő válasszon számodra gyümölcsöt, a gesztust megtiszteltetésként értékeli, és a vártnál is tisztességesebben szolgál ki. Ez a „válasszon olyant, mintha magának választaná” a román árusokat is „megbabonázza”, s udvarias mosollyal s szapora beszéddel igyekeznek a kuncsaftot kiszolgálni.

És, egyébként is, az arányok érzékeltetésére mondom: egy vödör eper – bizonyára van öt-hat kilogramm – ezerforintnyi összegért potomság, szinte ingyen van.

Az epres gazda szólt Csaba névre hallgató társának, hogy válasszon számomra egy szebbnek tetsző vödör gyümölcsöt.

Megtörtént.

Csaba áttöltötte a portékát az én vödörömbe, a gazda szólt, hogy jaj, összetörnek a szemek, ferdén kellett volna a vedret tartani.

Kifizettem az eper árát, s akkor kérdeztem, hogy lefényképezhetem-e ezt az eperszüretes idillt. A gazda kérdően nézett rám – ugyan hát azt mi végre? tekintettel –, mire mondtam, hogy újságíró lennék, s bemutatkoztam.

Az sem mellékes, hogy mire figyelmes a székelyföldi, úgymond, „egyszerű ember”.

– Na, hát – csodálkozik rám Sandi Vilmos erdész –, akkor mi rég ismerjük egymást. Soha se felejttem el, amikor megírta, hogy a Keresztútnál felvett egy potyautast, egy román embert, s az ami-

Fotó: Pápai G.

Fotó: Pápai G.

kor a városban fizetni akart, s maga visszautasította a pénzt, akkor csodálkozva visszaszól: na, maga nem egy szarházi ember! Egy hétig kacagtuk a történetet.

Nevettünk. Emlékeztem az esetre, a vaskosabb kifejezés helyett, úgy emlékszem, körülírást használtam, de úgy tűnik fel, olvasóim jól értették a gépkozsivezetők általános minősítését, akik közül engem a potyautas kiemelt, megállapítván, hogy én nem vagyok olyan.

Az első látásra is barátságos viszonyt a személyes ismeretség tovább árnyalta. Ha nem találtam gombát, az sem gond, magyarázta Vilmos, miután bemutatta az ő erdei birodalmát, akkor szívesen elvisz engem olyan helyre, ahol gomba is van.

Bólintottam. Az erdész a hosszú-hosszú eperágyásokkal nem sokat törődött, csak egy-egy más levélfarmájú, és más színű parcellánál jegyezte meg, hogy az „Gödöllői Gorilla” fajta, onnan szerezte be a szaporítóanyagot, ez mennyivel édesebb, mint a másik, s az asszony, ahogy nálunk a feleséget megnevezik, mindig ebből választja ki a kompótnak, vagy a dzsemnek valót.

Sandi Vilmos számára a csemeték az erdei sztárvendégek. Bemutatójának nem is annyira a szakszerűsége a lenyűgöző, hanem ennek érzelmi töltete, emocionális telítettsége. Az erdők privatizálása során ő ezt a másfél hektáros parcellát mérte ki magának. Itt gyenge minőségű, lassan növekedő másodlagos akác-, rakottya- és nyíres erdő volt. Talajmintákat vett, a termőrétég a Fotos Avasának ezen a részén vastag, humusztartalma kiváló. (Tenyerében elmorzsolja majd a földre pergeti az eperlevelek alól kimarkolt földet.) Az erdészet, tekintettel az

erdőrész degradáltságára, a lassú növekedésű faállományra, engedélyezte a tarvágást az ő magánterületén. A tűzifaként hasznosítható anyag elszállítása után nekiállt, és körbe kerítette a maga parcelláját. Iszonyú munkával ezerméternyi ág- és dorongkerítést fűzött a birtok köré. Eközben a kerítésbe „bedolgozták” azt a hulladék anyagot, amely a csemeteültetést és a karbantartást akadályozta volna.

A magas palánkra nem csak a vad-disznók és a tolvajok kártétele miatt van szükség. Télen a nyulak a zsenge csemeték ellenségei. A kerítés apró hézagain is átbújnak, s főleg a bükkcsemeték hóból kiálló részét rágják le. Az erdőt ellenük addig kell védeni, amíg a fiatal fák ki nem nőnek a nyúl szájából. Télen hetenként kétszer-háromszor is meglátogatja az ültetvényt, a nyulak nyoma után felfedezi az új meg új bejáratokat, és ezt ággal, karóval befűzi, bevarrja.

A parcella szélére egy sor vörösfenyőt telepített. Ennek a gyökérzete mélyre hatoló, nagyon erős. Lombhullató fenyő. Fájának színe, mintázata – innen a vörösfenyő elnevezés – kiváló bútorfá. A vörösfenyő-kordon kiválóan védi a belső állományt, mert a szél nem tud bebújni a fák közé, ahol a gyengébb gyökérzetű fajták között nagy kárt tehetne.

Az ültetvény „bútorfá-centrikus”. Nemes fajokat telepített, hegyi juhart, diót, vadcsereznyét, nemeshársat, vörös tölgyet. Képzeld el – mondja –, a vörös tölgynek a levele negyven centisre is megnő. A köztestermesztésű eper nem önmagáért való csupán, ennek a művelése egyben a csemeték gondozását, ápolását is jelenti. Ezt a fácskák rendkívül gyors növekedéssel hálálják meg. Minden tizedik „csemetefészekbe” vad

gyümölcsöt is ültetett. Vackort, vadalmát. A vadaknak is kell a táplálék. A vadkörte, a vadalma szintén az állománynak a szelekkel szembeni ellenálló képességét növeli. Ültetett néhány gesztenyét is. Inkább dekorációnak, dísznek.

A diót sem a terméséért telepítette. Bútorfá lesz ez is.

Melinda lánya másodéves erdészeti egyetemi hallgató Brassóban. Mikor a lány felvételijé sikerült, ennek emlékére 180 darab diócsmetét ültetett. Termése majd a madarak táplálékául szolgál. A vadcsereznyé csemetéket mutatja, amely ugyancsak kiváló madáreledel. Képzeld el, micsoda hangulata lesz ennek az erdőnek, amikor ezek a fák termőre fordulnak. Elsimít egy vakondtúrást, s mondja, hogy járatfurataival lazítja a talajt. Nem bántja, nem üldözi, neki is élnie kell.

Átmegyünk egy másik parcellára. Ez nem háromnyaras – a fák életkorát nyarakban méri, hisz a fa a vegetáció idején nő –, szóval ez kilencnyaras telepítés. Van köztük tíz centiméter átmérőjű csezresznye, s ez legalább négy méter magas. A csemetés koronája már záródott. Alatta elsatnyul a beültetett egres, fekete ribizli, a szőlő. Igen, kísérletképpen szőlőt is telepített a csemeték közé. Megtörtént, hogy hársfáról, csezresznyefáról „szüretelt”. (Nevet.) – Erről a területről két és fél tonna epert szüreteltünk, amíg a koronazáródás be nem következett. Az egész beruházást ennek az értéke visszahozta. Ebből jutott az újabb munkálatokra pénz.

Ez a parcella nem az övé, ezt a területet az erdő-visszaszolgáltatás alkalmával őt gazdának mérték ki. Nem örülnek neki, mert az új erdőtulajdonos elsősorban azt nézi, számigálja, hogy mikor és mennyi haszna lesz neki ebből. Tulajdonképpen ennek a gyönyörű, egészséges ültetvénynek nem örvend, mert nem tudja értékesíteni. Az erdészet viszont kötelezővé teszi bizonyos munkálatok elvégzését. A gyérítést, a gyomfák kitakarítását. Ez hatalmas munka, sok pénz!

Hány éves? – kérdezem erdei kalauzomat.

Ötvenhat.

Isten éltesse!

És mikor lesz vágásérett a saját parcelláján az ültetvény, a Melinda sikeres felvételijének emlékére ültetett 180 diófa?

A kérdés nem lepi meg.

– Száz-százhusz esztendő múlva. Az ember csakugyan az unokájának, dédunokájának ültet fát...

– Nekem ez az életem, ez a minde-
nem. Az erdő. A csemeték, az eper gon-
dozása. A kétszázötven darab vadcese-
resznyeafa növése. A nyulak kitiltása, a
kerítés újrafűzése. Görgényszentimrén
végeztem, az erdészeti szakiskolában.
Erdész vagyok, miközben az erdőre vi-
gyázok, a magamérő is gondoskodha-
tom. A család, a szomszédok, a barátok
segítenek.

A Bodoki hegység lenti nyúlványán,
a Fotosi Avas nevű helyen nekem az jut
eszembe, hogy az egyik zágoni közbir-
tokosság – a Bóta nevű – 1038 hektár
kétszáz évesnél öregebb „őserdőt” kő-
tyavetyél el. Pontosítok: nem csak a fát,
magát a területet, a földet is eladja.
Előbb egy osztrák céggel alkudtak hek-
táronkénti 1600 euró áron. Most egy an-
gol vállalkozó vásárol ingatlant Székely-
földön. Másfél évtizednyi küzde-
lem után a közösség birtokába vissza-
juttatott erdőnek 2000 eurót ígérnek
hektáráért.

Egyszerűen megdöbbenő, felhábo-
rító, ami ott történik. És az erkölcsi alá-
hullás mélységét jelzi az is, hogy ennek
a vad privatizációnak a tején – tejelésén
– felnőtt vezetők teszik ezt. S az ostoba
emberekkel „megetetik”, hogy az erde-
jük „más megyében” van, megközelít-
hetetlen, hogy „öreg”, értéktelen. Ezt
egy potenciális nemzeti park értékű
erdőről mondják a kiárusítók.

Lapunk, a Háromszék világgá kürtöl-
te és fellármázta világot. A végkiárusí-
tók bukaresti, brassói kapcsolataik ré-
vén keresték azokat a joghézagokat,
amelyeken a vásárlók a kerítésen belül

kerülhetnek, s kitérhetik, lerághatják
az ültetvényt.

Magamban füstölgök, a Sandi Vilmos
gyümölcs- és erdőtelepítési kedvét nem
vehetem el, a Fotosi Avas hangulatát
nem tehetem tönkre.

Inkább arra kérdezek rá a Fotosi
Avas szép szál tölgyfái között, hogy
tudják-e, miért „Avas” a neve ennek az
erdőnek?

Kérdően néznek rám. Örülök, hogy
én is belefűzhetek a történelmi ismere-
tek hézagába néhány ágat. Valaha min-
den székelyföldi településnek megvolt
a maga „avasa”, „öreg erdeje”, „ő-erde-
je”, amelyet a falutörvények szigorosa vé-
dett. Ma génbanknak neveznek.
„Magerdőknek”, makkosnak. Mint ahogy
volt régen eresztevény-erdő is. Mert
bármennyire szép az a monda, mi sze-
rint a háromszéki Eresztevény onnan
kapta a nevét, hogy amikor egy kopasz
tatár szorongatni kezdte a menyecske-
t, akkor a menyecske azokkal a szavakkal
lökdöste el magától, hogy „eressz-el-te-
vén!”, a kevésbé költői valóság az, hogy
minden falunak volt eresztevény-, azaz
sarjerdeje is. Ebben tilos volt a legele-
tés, mindaddig, amíg a fa ki nem nőtt a
juh, a kecske szájából. Az eresztevény-
erdők – és erdőnevek – azért ritkábbak
ma, mert ezek viszonylag gyorsan vá-
gásérett erdőkké cseperedtek, s velük
együtt az erdőnevek tarvágása is bekö-
vetkezett.

Az avas erdők tölgyei és bükkfái vi-
szont száz évnél, kétszáz évnél is to-
vább éltek. Ennyi idő alatt olyan mé-
lyen vésődött-rovódott be nevük a köz-

emlékezetbe, hogy ez tarvágás után is
őrizte a nevét. A közeli Tikos hegy is
egy régi szót, a „tik” – a tyúk szavunkat
őrzi. Mint ahogyan a Sandi Vilmos erde-
jében éneklő madarak azt csicsergik,
sőt még a makkoló vaddisznók is azt
röfögik majd, hogy volt itt egy
Ikafalváról Fotos-Martonosba telepe-
dett erdőültető ember. Ez az ember a lá-
nya, az unokái számára száznyolcvan
diófát, sok-sok cseresznyefát, nemes-
hársat, hegyijuhart, vörös tölgyet, vac-
korfát, vadalmát ültetett, s hálálul az
Erdők Istene hosszú-hosszú élettel ju-
talmazta, s kitiltotta az emberi feledé-
kenység és gyarlóság birodalmából.

És ez a Sandi Vilmos arról is elhírese-
dett, hogy a visszaszerzett székelyföldi
erdőtulajdon jogi kerítését, ahol ezen
hézag, rés keletkezett, mert lyukat vág-
tak agyarukkal a vaddisznók, mindig új
ágakkal újrafűzte, s példát mutatott ar-
ra, is, hogy a napi, az azonnal zsebre
vágható filléres haszonnál nagyobb ér-
ték az, amit a saját és a megőrzött kö-
zösségi birtok jövedelmez és kamatoz-
tat a maradékaink életében.

Ezeknek a törvényeknek a kerítése
védett meg bennünket, székelyeket –
írásosan is adathalhatóan – nyolcszáz
esztendőnkön át.

Sandi Vilmosnak nem szóltam a róla
most elindított mondáról, de valamit
megsejtethetett, mert valósággal rám
erőszakolta a második vödör epret is.
Ez gödöllői gorilla – mondta –, felesé-
gem is ebből tesz el, a maga asszonya is
örvendeni fog neki.

Sylvester Lajos

Tönköl Péter Zoltán (1972–2005)

Olyan munkatársat,
szakembert, barátot ve-
szítettünk el, aki

– korát és gyakorlati
éveit felülmúló szakmai
képeséggel, munkabí-
rással rendelkezett és
kivételes érzékenysé-
ggel szerette hivatását,

– gyakornoki, fahasználati műszaki
vezetői, erdészetiigazgatói megbízásának
kezdetétől eredményesen és magabiztosan
alkalmazta a szakmai és vezetői ismereteket,
– évfolyamtársai közül elsőként került
vezető beosztásba egy országos hírű nagy
erdészet élére, elődei munkáinak folytatásá-
ra, melyre minden tulajdonsága rátermetté
tette,

– megbízhatóságával, nyitottságával és
emberi magatartásával is példaként állítható
valamennyiünk elé.

Tönköl Péter Zoltán 1972. november 2-
án született Budapesten. Középkorait a

szegedi erdészeti szakközépiskolában
1987–1991 között végezte. Egyetemi tanul-
mányait 1991-ben kezdte meg a soproni Er-
dészeti Egyetemen. Az erdőmérnöki oklevél
 megszerzése után 1999-től gyakornok a
monori, pusztavacsi, szolnoki erdészetnél,
valamint a részvénytársaság központjában.
2000. szeptember 1-től 2004. december 31-
ig a Monori Erdészet fahasználati műszaki
vezetője, 2005. január 1-jétől – haláláig erde-
szetiigazgatója volt.

Váratlan halála mély megdöbbenést kel-
tett valamennyiünkben.

Szellemisége, érzékenysége örökké em-
lékezetünkben marad.

„Megül a csend a fán,
a lomb közén,
gyászolja ifjú fiát...”

Csányi Sándor (1923–2005)

Életének 82. évében elhunyt Csányi Sándor
erdész. Hamvasztás utáni búcsúztatása 2005.
szeptember 22-én volt a Gödöllő-Máriabes-
nyői temetőben.

Radnóti Miklós:

Naptár

Október

Hűvös arany szél lobog,
leülnek a vándorok.

Kamra mélyén egér rág,
aranylik fenn a faág.

Minden aransárga itt,
csapzott sárga zászlait
eldobni még nem meri,
hát lengeti a tengeri.

Í Í Í
Í Í Í

ERDÉSZNŐK VIII. ORSZÁGOS TALÁLKOZÓJA

2005. november 11-12.

Helyszín:

Bedő Albert Középiskola, Erdészeti Szakiskola és Kollégium,
Ásotthalom

Szervezők:

DALERD RT. SZEGED

OOE Csongrád megyei Helyi Csoport

Kiss Ferenc Erdészeti Középiskola

Bedő Albert Középiskola, Erdészeti Szakiskola és Kollégium

Szállás:

Bedő Albert Középiskola, Erdészeti Szakiskola és Kollégium, Ásotthalom

Minden kollégánót szeretettel hívunk és várunk!

Részletes programot a jelentkezőknek folyamatosan küldünk.
A programban a helyi szakmai bemutatók mellett szegedi városnézés és kulturális program is szerepel.

Várható költség: 13 000,- Ft/fő + ÁFA, melyet a helyszínen készpénzben kell fizetni.

Érdeklődni, jelentkezni lehet:
DALERD RT. Szeged, Zsótér u. 4.
Telefon: Sere Ferenc
62/551-340, 30/415-7091

Jelentkezési határidő: 2005. november 3.

